

УДК [130.12:37.015.311]:316.422.44

Н. В. Поліщук, к. т. н.

ПРОБЛЕМИ ТВОРЧО-ДУХОВНОГО САМОТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

***Анотація.** У статті з'ясовано філософсько-освітню та соціально-психологічну сутність становлення феномену творчо-духовної особистості в умовах здійснення інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу і накреслені шляхи та перспективи успішної реалізації процесу цього становлення.*

Обґрунтовано, що інформаційно-високотехнологічний науково-технічний прогрес – це важливий етап розвитку цивілізації, який максимально технізує і технологізує життєдіяльність суспільства, і тому філософсько-освітня думка констатує дегуманістичний характер цього явища, яке підпорядковує людину своїм законам і перетворює її в частину машинного виробництва, руйнує зв'язок людини з природою, як і саму природу та духовне єство людини, нівелює її духовну сутність. Тому філософія освіти, як і сама освіта, мають протидіяти і усувати ці негативні впливи інформаційно-високотехнологічного прогресу, бо не вирішення цього завдання тягне за собою втрату молоддю людиною почуття стабільності, віри у власні творчі сили, дезорієнтацію у духовному житті суспільства.

***Ключові слова:** інформаційно-високотехнологічний науково-технічний прогрес, творчо-духовна особистість, наука, філософія освіти, духовне самоствердження, творча самореалізація, духовне життя суспільства, соціально-ціннісна діяльність.*

Н. В. Полищук, к. т. н.

ПРОБЛЕМЫ ТВОРЧЕСКИ-ДУХОВНОГО САМОУТВЕРЖДЕНИЯ ЛИЧНОСТИ В ЭПОХУ ИНФОРМАЦИОННО-ВИСОКОТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА И ИХ РЕШЕНИЯ

***Аннотация.** В статье выяснена философско-образовательная и социально-психологическая сущность становления феномена творчески-духовной личности в условиях осуществления информационно-высокотехнологического научно-технического прогресса и намечены пути и перспективы успешной реализации процесса этого становления.*

Обосновано, что информационно-высокотехнологический научно-технический прогресс – это важный этап развития цивилизации, который максимально технизирует и технологизирует жизнедеятельность общества и поэтому философско-образовательная мысль констатирует дегуманистический характер этого явления, которое подчиняет человека своим законам и превращает его в часть машинного производства, разрушает

связь человека с природой, как и саму природу и духовное содержание человека, нивелирует его духовную сущность. Поэтому философия образования, как и само образование, должны противодействовать и устранять эти отрицательные влияния информационно-высокотехнологического научно-технического прогресса, поскольку не решение этого задания тянет за собой потерю молодым человеком чувства стабильности, веры в собственные творческие силы, дезориентацию в духовной жизни общества.

Ключевые слова: информационно-высокотехнологический научно-технический прогресс, творчески-духовная личность, наука, философия образования, духовное самоутверждение, творческая самореализация, духовная жизнь общества, социально-ценностная деятельность.

N. V. Polischuk, Candidate of Engineering Sciences

PROBLEMS CREATIVELY-A SPIRITUAL SELF IDENTITY IN THE ERA OF INFORMATION AND HIGH-TECH PROGRESS AND SOLUTIONS

Abstract. *In clause the philosophical-educational and socially-psychological essence of becoming of a phenomenon of the creative person-spiritual in conditions of realization of information-highly technological scientific and technical progress is found out and ways and prospects of successful realization of process of this becoming are planned. Because the features of the modern processes of information and high-tech progress can be attributed not only to a substantial increase of the role of science, technology, high technology, the improvement of the material life of information and of innovatisation of society, but also a significant drop in the spirituality of the young generation.*

It is proved, that information-highly technological scientific and technical progress is an important stage of development of a civilization which it is maximal technization and technologization ability to live of a society and consequently the philosophical-educational idea ascertains dehumanistic character of this phenomenon which subordinates the person to the laws and transforms it into a part of a mechanical production, destroys communication of the person with the nature, as well as the nature and the spiritual maintenance of the person, levels its spiritual essence. Therefore the philosophy of formation, as well as formation, should counteract and eliminate these negative influences of information-highly technological scientific and technical progress as not the decision of this task pulls behind itself loss by the young man of feeling of stability, beliefs in own creative power, a desorientation in a spiritual life of a society.

It is shown that in all spheres of public life difficult, but also and most important social phenomena and processes revealed the spiritual and moral life of society, because it is here produced, fixed, improved and passed on from generation to generation, from person to person those substantive, meaning and values, which are necessary for the life of the society and for the life of the individual.

It is proved that the problem of creative education, spiritual personal-affirmation in a young person is relevant and has a deep socio-pedagogical and philosophical and

educational sense, as the personality capable of creative and spiritual self-assertion in the areas of self-realization, self-development, will be able to freely and successfully conduct themselves in various spheres of life, self and non-traditional thinking, dare to develop your own strategy of behavior, to exercise moral choice and to take responsibility for their actions and their own development. This is important both for the individual and for society as a whole.

Keywords: *information and high-tech scientific-technical progress, creative, spiritual personality, science, philosophy, education, and spiritual self-assertion, creative self-realization, spiritual life of society, socially-valuable activities.*

Актуальність теми дослідження. Становлення науково-філософського світогляду творчо-духовної особистості в епоху сучасного інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу (ІВТ НТП) являє собою важливий напрямок філософських досліджень, що має свої корені у філософській традиції та відбиває факт зростаючого впливу ІВТ НТП на всі сфери людського життя і, водночас, змушує дещо по-іншому підходити й до розгляду деяких традиційних філософських проблем, зокрема, у філософії науки і техніки та філософії освіти [1, с. 424].

До особливостей сучасних процесів ІВТ НТП можна віднести не тільки суттєве зростання ролі науки, техніки, високих технологій, поліпшення матеріального життєзабезпечення й інформатизації та інноватизації суспільства, але й значне падіння духовності молодого покоління.

Постановка проблеми. Зі всіх сфер суспільного життя найскладнішою, але водночас і найважливішою для соціальних явищ і процесів виявляється духовно-моральне життя суспільства, оскільки саме тут виробляються, закріплюються, вдосконалюються та передаються від покоління до покоління, від людини до людини ті предметні, смислові та ціннісні орієнтири, які необхідні як для життєдіяльності суспільства, так і для життя окремої людини. На сьогоднішній день найважливішим є питання, яку систему освіти і виховання можна вважати оптимальною [2] щодо збагачення духовно-морального потенціалу суспільства. До основних елементів духовно-морального життя відносять усю ту сукупність думок, норм, ідей та принципів, які пов'язані з функціонуванням найважливіших сторін суспільного життя: еколого-кліматична свідомість, економічно-правова свідомість, духовно-моральна свідомість, культурно-мистецька (ширше – естетична) свідомість, архетипи колективного несвідомого [1, с. 364].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відносно наслідків їх впливів на творчу особистість, особливо молодого людини, серед філософів, соціологів, психологів існують різні, часом діаметрально протилежні, думки. Пересічній же людині готується роль пасивного продукту техноструктури, жорстко детермінованого внутрішньою логікою розвитку технічних пристроїв і систем. При цьому не враховується та обставина, що техніка розвивається за своїми, зовсім іншими, ніж людські, законами, в яких гуманістичне начало не має суттєвого значення [6, с. 387]. Також можна констатувати, що нічим не лімітована свобода науки ставить під сумнів майбутнє землян у всій її тотальності [7, с. 113-121].

Дослідники все частіше ставлять і розв'язують проблеми біологічних й інших наук про природу, суспільство, людину, виходячи з можливостей використання формальних комп'ютерних методів. Крім того, якщо врахувати, що більшість значних наукових досліджень нині проводяться колективами співавторів, то очевидний такий висновок: наукова творчість все більше знеособлюється. Людина не тільки у виробничих процесах, але і в процесах пізнання спілкується з природою за допомогою машин, техніки і технології. Навіть природознавці відчужуються від природи, вважаючи, що таким і є шлях до вищих досягнень наукової думки.

Важливою опорою в педагогічному процесі, яка створює умови для розвитку творчої особистості, згідно С. Карпенчук, є: «Орієнтація на Вищий Абсолют – це орієнтація на Вищий розум (Всесвітній), духовність (Бог – Дух святий) і Творчість (Бог – Творець), велика об'єднуюча сила всього світотворення, що діє в різних сферах як природного, так і людського середовища» [10, с. 8]. Ще К. Ціолковський стверджував, що людина живе більше життям Космосу, ніж земним життям. Відомий український педагог В. Сухомлинський писав: «Вік математики, чуєш на кожному кроці, вік електроніки, вік космосу... Всі ці вирази не відбивають суті того, що відбувається в наш час. Світ вступає у вік Людини – ось це головне» [11, с. 212]. І від того, якою ця людина хоче бути, яка система її духовних цінностей, сьогодні залежить не тільки її особиста доля, не тільки відповідь для неї самої на найважливіше питання: відбулась вона як особистість, але не буде перебільшенням сказати – доля всього світу. Якраз духовна свідомість виступає сьогодні як інтегративний прояв світоглядної культури і зрілості особистості як громадянина, творця суспільства, достойного Людини. «Втискуючи в голови дітей готові істини, узагальнення, висновки, вчитель часом не дає дітям можливості навіть наблизитись до джерела думки, фантазії, творчості. Не можна позбавляти учня радостей духовного життя», – писав В. Сухомлинський [11, с. 86]. Ідея про навчання учнів роздумів, міркування за допомогою філософії була висунута ще Гегелем і Кантом. Окрім того в сучасній науці говорять про кризу самої системи наших знань, нашої культури і взагалі про кризу людини. Один із проявів цієї кризи полягає в тому, що ті знання, які проголошують з кафедр вузів, часто не мають нічого спільного з тим, які знання і в яких формах функціонують у реальному житті. Існують ніби два потоки знань, майже не зв'язаних між собою. Взаємодія цих потоків мінімальна. Ті знання, до яких педагоги намагаються долучати підростаюче покоління, не тільки формують їх особистий досвід, а часто й зовсім навпаки – сприяють його деградації. У результаті інтелектуальний розвиток не супроводжується духовно-моральним становленням особистості, передбачуваним логікою процесу становлення і самовизначення молоді людини. У сучасній науці для подолання такої кризи звертаються до ідеї пайдейї (компонент філософсько-освітніх підходів до розвитку й освіти людини), як «гармонійного тілесного і духовного формування молоді людини, яке реалізує всі її здібності та можливості» [12, с. 17].

«Особистість починається із самосвідомості. Самосвідомість – ота ниточка Аріадни, завдяки якій людина стає особистістю, скорочуючи тривалість блукання лабіринтами невідомості, незнання себе, інших людей, складних жит-

тєвих обставин, і виходить на дорогу пізнання, самопізнання, самотворення, самореалізації. Для цього їй необхідно збагнути істину, що головне в людині – її духовні чесноти, без яких вона не може стати творцем власної долі» [4, с. 3].

Виділення недосліджених раніше частин загальної проблеми. Філософсько-освітні аспекти сучасної науки в контексті становлення творчої особистості розглянуті частково. У XXI ст. людство вступає з тягарем насущних духовно-моральних проблем, що набрали характеру глобальності в різних аспектах суспільного життя: в економіці, політиці, управлінні, екології, моралі, мистецтві, в духовній культурі взагалі. Серед факторів, що особливо впливають на життєдіяльність сучасного людства і сучасну людську особистість, – сучасний НТП, прискорений НТР та ІВТ НТП [5]. Нагадаємо, що духовність – категорія людського буття, яка виражає його здатність до творення культури та самотворення. Прояснення природи людського буття через категорії дух та духовність означає, що людина може не тільки пізнавати та відображувати навколишній світ, а й творити його [8]. Творчі можливості людини як духовної істоти говорять про те, що окрім мислення вона має ще й вольове відношення до реальності. Дух як взаємодія мислительно-споглядальних та вольових процесів постійно об'єктивується в артефактах, створюючи світ культури молоді людини. Духовність творчої особистості постає як інтегральна категорія, що виражає теоретико-пізнавальну, художньо-творчу та морально-аксіологічну активність людини.

Постановка завдання. У зв'язку з цим розв'язання досліджуваної проблеми є винятково важливим. Це впливає із теоретичного уявлення про її сутність та зміст і розглядається як створення відповідних умов для самостійної реалізації молоді людиною своїх творчих задатків, природних можливостей, її суб'єктивно-діяльнісна сторона, внутрішня активність людського індивіда.

Виклад основного матеріалу. Криза освіти в постіндустріальному суспільстві, яке вступило в стадію інформаційно-високотехнологічної епохи, викликає тривогу світового гуманітарного співтовариства. Зростає цікавість філософської думки до проблем філософії освіти. Свідченням цьому є ХХ Всесвітній філософський конгрес «Пайдейя: Філософія у вихованні людини», який відбувся в 1998 р. в Бостоні (США), Міжнародні філософські конференції: «Пайдейя для ХХІ ст.» – у Вені (Австрія) в січні 2002 р., «Пайдейя і релігія: Освіта в ім'я демократії» – у Бостоні в березні 2003 р., на яких відмічалось, що за допомогою пайдейї (освіти) можна створити іншу природу людини, якщо спрямувати освіту проти насилля і культивувати в людині розум і духовно-моральну свідомість [13]. Сьогодні у педагогіці на перший план висувуються проблеми виховання культури особистісного самоствердження, толерантності та взаєморозуміння, залучення молоді до різних форм соціально-ціннісної діяльності, з врахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей відповідно до інтересів і духовно-моральних потреб. Розбудова системи освіти, її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки, технології (зокрема, інформаційної) і культури

на світовий рівень, як і національне відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні.

Духовний стан суспільства турбує сьогодні всіх, кому небайдужа доля України. Сучасне суспільство переживає «аксіальний шок»: немає сумніву, що підростаюче покоління орієнтується на цінності споживацтва, яке генерує зло [14, с. 14]. Звичайно, пропагування національних цінностей при викладанні різних навчальних дисциплін, сприяє духовному збагаченню особистості учня чи студента. Проте це тільки частина загальнолюдських цінностей, глобальним фактором яких є віра в Бога-Творця, духовні закони якого викладені в Біблії. Як свідчить історія людства, завжди, коли в житті того чи іншого суспільства панує зло, а добродійність ігнорується, то духовність починають шукати в Богові.

А. Ейнштейн, найвидатніший фізик всіх часів і народів, визнавав, що наука без релігії неповноцінна, а релігія без науки сліпа. Він наголошував на тому, що наука і віра в Бога справляють великий вплив на масову свідомість, на осмислення людиною свого місця в суспільстві та Всесвіті. Його видатний сучасник М. Планк, засновник квантової теорії, говорив: «Релігія і наука аніскільки не виключають одна одну, як це вважали раніше і чого боїться багато наших сучасників; навпаки, вони узгоджуються і доповнюють одна одну». В. Вернадський зазначав: «Нині ми підійшли до великого повороту в історії наукової думки, подібні до якого трапляються не частіше ніж раз на 1000 років і не передбачені минулими поколіннями» [15]. В українських школах поступово вводяться уроки християнської етики. Аналогічний спецсеминар необхідний і в вузі, особливо у педагогічних і гуманітарних [16]. І хоча формально церква відділена від держави, але суспільство, яке в більшості є віруючими людьми, не можна відокремити від держави, освіти і науки. Поєднання природничих наук (фізики, математики, астрофізики, біології, біофізики, біохімії, психології, екології та ін.), суспільних наук (історії, філософії, педагогіки, психології, культурології та ін.) і віри в Бога допоможе зменшити молодіжний екстремізм, бездіяльність, безнадійність, які породжують насилля, вуличний бандитизм, алкоголізм, наркоманію, з чим явно не справляються освітні й правоохоронні органи, залучити до науки віруючих, бо за панування комуністичної ідеології у віруючих склався стереотип, що наука ворожа Богу.

На траурному засіданні Французької Академії наук, присвяченому трагічній загибелі П'єра Кюрі 19 квітня 1906 р., лауреат Нобелівської премії Анрі Пуанкаре висловився так: «Важливо не те, в якого Бога вірять люди: чудеса творить не Бог, а сама віра в нього». Бог відкрив нам для розумової діяльності лише близько 2,5% мозку, з якими ми ніколи не будемо в змозі пізнати навіть свою частину світу, яку нині називають, певно не точно, Всесвіт, не говорячи вже про інші частини світу. Тому деякі знання з далекого минулого і далекого майбутнього потрібно сприймати на віру, черпаючи їх з Біблії, яку писали вибрані Богом і осяяні, під його впливом, прозрінням люди, віщуючи на віки й тисячоліття. Звичайно, це не є конкретні закони фізики чи іншої науки, а це найбільш загальні відомості про природу і життя людей, які мають бути деталізовані в міру розвитку науки і пізнавальних засобів людства. Біблійний досвід – здобуток світової культури, який вимагає і уважного вивчення, і уважного ставлення.

У [10, с. 8] вказується, що «орієнтація особистісна є явищем і космічним, оскільки це орієнтація на вищу досконалість». І далі, «У вищих сферах філософських і наукових досліджень досконалість тлумачиться як Вищий Абсолют – категорія космічна. Людина за Вернадським, – частина суспільства, особистість – частинка космічного сукупного, яке вона в собі відчуває. Людина лише слуга своєї особистості». Видатний астрофізик Ф. Дайсон сказав: «Наука і релігія – два вікна, через які люди дивляться в надії осягнути таємниці нашого безмежного Всесвіту».

У цілому ж відповідати на питання щодо існування Творця доводиться окремо кожному, прислухаючись до свого внутрішнього голосу. Проте, все ж, визнаючи обмежені можливості науки взагалі у з'ясуванні найпотаємніших проблем людського життя, можемо з розумінням ставитися до того, що цілий ряд видатних вчених (серед них – лауреати Нобелівської премії) визнавали існування Творця, як всього навколишнього світу, так і різноманітних форм життя на нашій планеті. Наука, безперечно, є однією з опор сучасної цивілізації, але вона й створила чисельні знаряддя знищення людства і всієї планети Земля. Нагадаємо науці, що вона дала людству не тільки мирні супутники, але й атомні та термоядерні бомби. І що буде, коли ці бомби попадуть у руки людей без духовної краси, з аналітичним мозком, але бездуховних? Бездуховна людина, наділена силою руйнування, – що жадливіше за це? Стерті з лиця Землі континенти, загибель цілих народів, знищення цивілізації, в тому числі і знищення самої науки, – всього можна чекати.

Наука зробила руку людини більш сильною, око більш гострим, мозок більш вправним. Вона стерла з обличчя нашої планети чуму і холеру, чорну віспу і жовту лихорадку. Але нехай наука дасть відповідь, якими вакцинаваннями можна вилікувати від жорстокості й байдужості? За якими формулами можна обчислити духовну красу? А без цієї краси, краси духовної, загине життя – ненависть перемаже любов до життя. Академік Д. Лихачов вважає, що однією з найактуальніших проблем для нинішнього суспільства, поряд з соціальними, економічними та іншими, є проблема духовності, без піднесення духовності суспільства ми не розв'яжемо жодних проблем виживання людства.

Віра в Бога дасть розум, нині студентам, а в майбутньому державним діячам, не застосовувати засоби масового знищення в майбутньому. Біблія – книга Бога, також закликає до цього. Пройшло майже 2000 років від того часу і жодної помилки в пророцтвах Біблії не було виявлено, в той час як наукові теорії (наприклад, фізичні картини світу) весь час змінювались.

Отже, віра в Бога і наука сумісні [9], і це аж ніяким чином не заважає творенню науки, за винятком створення нею засобів масового знищення людей і всього живого на Землі. Не меншої шкоди завдала людству і войовничість багатьох релігійних діячів. Сучасне людство, яке вже заглянуло в «похмуру безодню безнадії», розчарувалося в НТП і в своїй переважній більшості охоплено песимістичними настроями. Технофобія, футурошок – страх перед майбутнім став частиною сучасної апокаліптики. М. Бердяєв ще в першій половині ХХ ст. писав, що вся Європа і весь світ вступають у катастрофічний період свого розвитку, що «релігія прогресу є релігія смерті». Величезний процес руйнації в процесах, що відбулися

в ХХ ст. надають самому існуванню людини есхатологічних рис, яку характеризують як «безперервну апокаліптику» (О. Шпенглер та інші філософи-песимісти) [6, с. 392]. Тому важливо активно використовувати гуманістичну роль Бога, зокрема, первісних християнських цінностей у зміцненні в свідомості як віруючих, так і учнів та студентів інших світоглядних орієнтацій, загальнолюдських ідеалів, моралі, духовності, здатності до співпереживання з іншими людьми (якого так не вистачає в наш складний час).

Потрібно до цієї справи долучитися і викладачам вузів. Необхідно розглядати питання про те, як уже в студентські роки молодій людині потрібно готувати себе до гуманної наукової діяльності, як розв'язувати проблеми сучасного природознавства, як стати справжнім, духовним вченим на прикладах найвидатніших вчених різних галузей сучасної науки, як проводити науковий пошук, узагальнювати результати досліджень, як писати в нинішніх умовах духовні курсові, дипломні, магістерські й дисертаційні роботи та впроваджувати їх результати в життя. Також потрібно розглядати загальнонаукові методи емпіричного і теоретичного пізнання, системний підхід тощо [8].

Етичний кодекс творчої людини, її гуманізм, порядність, краса душі, як у дзеркалі, відбиваються у наших відгуках про вчителів і соратників. Але якщо вчення вчителя стає реакційним у нових умовах життя, приходять в очевидне протиріччя з новими здобутками його учня в науці і техніці, які підтверджуються виробничою практикою і практикою життя, то необхідно не принижуючи решту цінних наукових здобутків вчителя, аргументовано, цінуючи людську гідність учителя (інакше ти не став би вченим), доказати наукові переваги і об'єктивну справедливість твоїх висновків.

Великі люди науки, чиї імена, як маяки, визначають кращі сторінки історії, осяянь і відкриттів людства на шляху до щасливого майбутнього, були не тільки геніями науки, але і високодуховними людьми. Згадаємо Бруно і Галілея, Ваніні і Сервета, Петруса Рамуса і Дженнера, Тімірязєва і Ціолковського, М. Вавілова, великого генетика, який мріяв на всі часи нагодувати людство, за що й загинув у сталінській тюрмі від голоду за наклепом бузувіра, псевдонауковця Т. Лисенка. Висока духовність і мораль – обов'язковий атрибут в образі творчої людини, наукового генія. Маючи таку здатність, як самосвідомість, молода людина віднаходить своє «Я», котре стає центром її світу в цілому; зрештою, вона досягає розуміння, що це «Я» є іншим ніж усе навколишнє середовище. Особистісне переживання своєї «іншості» вимагає соціокультурного об'єднання з іншими людьми, отже, веде до спілкування, або ширше – комунікації. Самосвідомі людські індивіди не можуть жити поза спілкуванням з іншими людьми – ні практично, а ні духовно [9]. Універсальним засобом розвитку самосвідомості та спілкування виступає духовність. Вона майже завжди пов'язана з елементами самообмеження в ім'я інтересів інших людей. Духовність людини – буттєвий корелят, що визначає спосіб, рівень і межі впливу його норм на поведінку особистості в реальному людському житті. При зміні суспільно-економічних формацій змінювалися й умови існування людства, життя і діяльності окремих його членів, а отже, змінювалися принципи і норми духовності як визначника світоглядної культури.

Наука – елемент духовної культури, техніка – матеріальної. Нині прилади, машини (зокрема, комп'ютери) в значній мірі визначають стиль наукового мислення. Комп'ютерна революція, яка прийшла на зміну машинній, маючи потужні можливості, ще не до кінця з'ясовані, породила «рожевий туман», настільки густий, що засліпив очі навіть спеціалістам, які побачили в ній тільки позитивне, а навчальні заклади, включаючи школи, намагаються впровадити комп'ютери якомога швидше і ширше. Між тим комп'ютери приховують у собі фактори, що не тільки допомагають людині, але й руйнують її. Не випадково на Заході ввійшов у вжиток термін «комп'ютерна смерть»: нині комп'ютери претендують на четверте місце серед причин, за якими завчасно помирають люди, але є думка, що в майбутньому комп'ютерам беззастережно буде належати перше місце у цьому аспекті. Дослідження показали, що комп'ютерні технологічні системи містять у собі небезпеку не тільки для фізичного здоров'я, а й небезпеку автоматизації соціальних факторів і дегуманізацію психіки, заміни об'єктивної реальності – віртуальною, а спілкування з живими людьми – спілкуванням з комп'ютерами. Зокрема, навіть особисті знайомства і шлюбні контракти все частіше здійснюються за допомогою комп'ютерів. Все це загострює проблему контролю з боку медиків, психологів, соціологів, педагогів тощо, і не тільки комп'ютерних засобів, а й усієї «індустрії просвітництва». Остання, ще одне із новоутворень, також мало сприяє всебічному розвитку особистості, а розвиток науки, як її ядра, в основному служить утилітарним інтересам ділових кіл суспільства.

Висновки. Таким чином, акцент на духовно-моральний розвиток творчої особистості та виховання духовної свідомості в умовах сучасної освіти при гармонійному поєднанні з емоційним і фізичним еством людини, може дати бажаний результат і виростити більш успішне і здорове, перш за все душевно і духовно, творче покоління.

Проблема виховання творчо-духовного особистісного самоствердження в молодій людині є актуальною і має глибокий соціально-педагогічний і філософсько-освітній смисл, оскільки особистість, яка здатна до творчо-духовного самоствердження в напрямках самореалізації, саморозвитку, зможе вільно й успішно поводитися в різноманітних сферах життєдіяльності, самостійно й нетрадиційно мислити, сміливо розробляти власні стратегії поведінки, здійснювати духовно-моральний вибір і нести відповідальність за свої дії і власний розвиток. Це має важливе значення як для самої особистості, так і для суспільства загалом.

Література

1. Петрушенко, В. Л. Філософія: в 2-х част. / В. Л. Петрушенко. – Львів: Новий світ, 2000, 2011. – Ч. 1: Світова філософія, фундаментальні проблеми філософії. – Ч. 2: Релігієзнавство, етика та естетика, логіка; [навч. посібник для студентів ВНЗ України III – IV рівнів акредитації]. – 647 с.
2. Корсак, К. В. Освітньо-науковий комплекс України і четверта хвиля ноотехнологій / К. В. Корсак // Філософія освіти. Постметодика. – № 5 (96). – 2010. – С. 2–7.
3. Polishchuk, N. V. Influence of philosophical-educational aspects of a science on spiritually-moral becoming of youth during an epoch of modern scientific and technical progress // In Modern scientific research and their practical application, edited by Alexandr G. Shibaev, Alexandra D.

Markova. – Kupriyenko SV, Odessa, 2013. – Vol.J11311 (the field of Philosophy and Philology). – URL: <http://www.sworld.com.ua/e-jurnal/J11311.pdf>. – Articl CID Number J11311-292.

4. Боришевський, М. Й. Дорога до себе: від основ суб'єктивності до вершин духовності: монографія / М. Й. Боришевський. – К. : Академвидав, 2010. – 416 с.

5. Поліщук, Н. В. Науково-технічний прогрес і духовно-моральне становлення молоді / Н. В. Поліщук, М. С. Панченко // Наука. Релігія. Суспільство. – 2010. – № 2. – С. 197–205.

6. Сморг, Л. О. Філософія: навч. посіб. / Л. О. Сморг. – К. : Кондор, 2004. – 416 с.

7. Философия: современность и ретроспектива: монография / авт. кол.: Полищук Н. В., Горбатюк Т. В., Егоров А. Г. [и др.]. – Одесса : КУПРИЕНКО СВ, 2013. – 141 с.

8. Поліщук, Н. В. Наука і духовність у процесі становлення творчої особистості / Н. В. Поліщук, М. С. Панченко, І. М. Панченко // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць. – Рівне: РДГУ, 2008. – Вип. 39. – С. 42–48.

9. Поліщук, Н. В. Науково-технічний прогрес і духовно-моральне становлення молоді: монографія / Н. В. Поліщук. – Рівне : О. Зень, 2012. – 464 с.

10. Карпенчук, С. Г. Педагогічний закон у контексті природних законів Всесвіту / С. Г. Карпенчук // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: [зб. наук. праць]. – Рівне: РДГУ, 2005. – Вип. 30. – С. 3–9

11. Сухомлинский, В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинский. – М. : Изд. полит. лит., 1973. – 268 с.

12. Чистяков, В. В. Системный подход в современной педагогической антропологии / В. В. Чистяков. – Ярославль, 1995. – 198 с.

13. Педагогика и философия образования: реферат [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bestreferat.ru/referat-210246.html>. – Название с экрана

14. Оксенюк, О. В. Національні цінності як духовний аспект особистості / О. В. Оксенюк // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: [зб. наук. праць]. – Рівне: РДГУ, 2005. – Вип. 30. – С. 14–17.

15. Поліщук, Н. В. В. І. Вернадський і формування інтелектуального потенціалу нації / Н. В. Поліщук, М. С. Панченко, І. М. Панченко // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: [зб. наук. праць]. – Рівне : РДГУ, 2008. – Вип. 39. – С. 23–27.

16. Поліщук, Н. В. Спецсеминар «Філософсько-освітні засади впливу епохи інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу на духовне становлення молоді» / Н. В. Поліщук // Філософсько-теоретичні та практико-зорієнтовані аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку: матеріали II Всеукр. наукової конф. (5-6 грудня 2013 р., м. Дніпропетровськ) ДООППО. – Частина 1. / Наук. ред. О.С. Висоцька. – Дніпропетровськ : «Роял Принт», 2014. – С. 74–77.

References

1. Petrushenko, V. L. (2000). *Filosofiiia [Philosophy]*. (Vols. 1-2). Lviv: the New world [in Ukrainian].
2. Korsak, K. V. (2010). *Osvitno-naukovyi kompleks Ukrainy i chetverta khvyliia nootekhnolohii [Educational-scientific complex of Ukraine and the fourth wave of naotechnology Philosophy of education]*. *Postmetadata – Postmetadata*, 5(96), 2-7 [in Ukrainian].
3. Kupriyenko S. V. (2013). Influence of philosophical-educational aspects of a science on spiritually-moral becoming of youth during an epoch of modern scientific and technical progress. *Modern scientific research and their practical application*, 11. Polishchuk, N. V., Shibaev, A. G., Markova A. D. (Ed.). Odessa. Retrieved from [in English].
4. Borichevsky, M. Y. (2010). *Doroha do sebe: vid osnov subiektyvnosti do vershyn dukhovnosti [The road to yourself, from the basics of subjectivity to the heights of spirituality]*. Kyiv: Academica [in Ukrainian].
5. Polishchuk, N. V., Panchenko, N. S. (2010). *Naukovo-tekhnichnyi prohres i dukhovno-moralne stanovlennia molodi [Scientific and technological progress and spiritual and moral formation of young people]*. *Nauka. Relihiia. Suspilstvo. – Science. Religion. Society*, 2, 197-205 [in Ukrainian].
6. Smorg, L. A. (2004). *Filosofiiia [Philosophy]*. Kyiv: Condor [in Ukrainian].
7. Polishchuk, N. V., Gorbatyuk, T. V., Egorov, A. G. et al. (2013). *Filosofiiia sovremennost i retrospektiva monografiia [Philosophy: modernity and retrospective: monograph]*. Odessa: Kuprienko S.V. [in Ukrainian].

8. Polishchuk, N. V., Panchenko, N. S., Panchenko, I. M. (2008). Nauka i dukhovnist u protsesi stanovlennia tvorchoi osobystosti [Science and spirituality in the process of formation of a creative personality]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity – Update the content, forms and methods of education and upbringing in educational institutions*, 39, 42-48. Rivne: RGGU [in Ukrainian].
9. Polishchuk, N. V. (2012). *Naukovo-tekhnichnyi prohres i dukhovno-moralne stanovlennia molodi [Scientific and technological progress and spiritual and moral formation of youth]*. Rivne: Sen A. [in Ukrainian].
10. Karpenchuk, S. G. (2005). Pedagogichnyi zakon u konteksti pryrodnykh zakoniv Vsesvitu [Pedagogical law in the context of the natural laws of the Universe]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity – Update the content, forms and methods of education and upbringing in educational institutions*, 30, 3-9. Rivne: RGGU [in Ukrainian].
11. Sukhomlinsky, V. A. (1973). *O vospitanii [On education]*. Moscow: Publishing House. polit. lit. [in Russian].
12. Chistyakov, V. V. (1995). *Sistemnyi podkhod v sovremennoi pedagogicheskoi antropologii [The system approach in modern pedagogical anthropology]*. Yaroslavl [in Ukrainian].
13. *Pedagogika i filosofiia obrazovaniia [Pedagogy and philosophy of education: a summary]*. Retrieved from <http://www.bestreferat.ru/referat-210246.html>. [in Russian].
14. Oksenyuk, Y. V. (2005). Natsionalni tsinnosti yak dukhovnyi aspekt osobystosti [National values as a spiritual aspect of the personality]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity – Update of content, forms and methods of education and upbringing in educational institutions*, 30, 14-17. Rivne: RGGU [in Ukrainian].
15. Polishchuk, N. V., Panchenko, N. S., Panchenko, I. M. (2008). V. I. Vernadskyi i formuvannia intelektualnogo potentsialu natsii [Vladimir I. Vernadsky and the formation of intellectual potential of the nation]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity – Update the content, forms and methods of education and upbringing in educational institutions*, 39, 23-27. Rivne: RGGU [in Ukrainian].
16. Polishchuk, N. V. (2014). Filozofsko-osvitni zasady vplyvu epokhy informatsiino-vysokotekhnolohichnoho naukovo-tekhnichnoho prohresu na dukhovne stanovlennia molodi [Philosophical and educational basis of the influence of the era of information and high-tech scientific and technical progress on the spiritual formation of young people]. O.Ye. Vysotska (Eds.), *Filozofsko-teoretychni ta praktyko-zoriietovani aspekty vyperedzhaiuchoi osvity dlia staloho rozvytku – The philosophical-theoretical and practice-oriented aspects of advancing education for sustainable development: Proceedings of II all-Ukrainian scientific conference*. (Vols. 1), (pp. 74-77). Dnepropetrovsk: Royal Print [in Ukrainian].

Надійшла 18.05.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Поліщук, Н. В. Проблеми творчо-духовного самоствердження особистості в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу та їх вирішення / Н. В. Поліщук // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – 2016. – № 2 (8). – С. 124-134.